

Koop ne gu'uluk yela

Kusaal

Kɔɔp ne gu'sluk yela

Kɔɔp yela

gbãuŋ vāavk 3

Gu'sluk yela

gbãuŋ vāavk 14

KU 06 12

L'alphabet utilisé dans cette publication est en accord avec l'Alphabet National agréé par la Commission Nationale des Langues Burkinabé.

Première édition
Première impression
Quatrième trimestre 2012

© Tous droits réservés

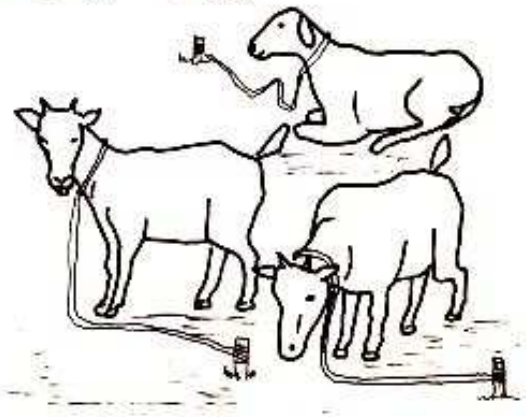
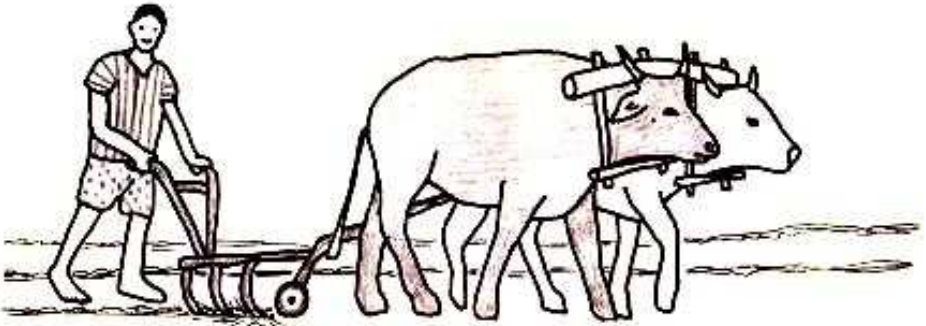
Association Win Nongete, Zamé,
Province du Boulgou, Burkina Faso
Burkina Faso

Envoyez vos questions et suggestions à
Awin ne Awɪnpɔka Urs & Idda Niggli
B.P. 1784, Ouagadougou 01
Burkina Faso
Courriel: Urs-Idda_Niggli@sil.org
Vous trouverez ce livre sur le SITE :

www.Kassena-Ninkarse.org/burkina-faso/livres-kusaal.html

Ce document est une traduction par Monsieur Hamadou NGANGRE du document écrit en mooré « Koob la guulg yelle »

Kəp yela

1. Tı gu'us ka da yō'o sã'ata

Tı yıtı yet yee « Aza'ala ěne mɔ-yō'ot. » La bɔɔt ye la yel yee ō ěne tıj wã'at.

Sã'at ya'a laj bugum, se'elnam berugv sã'ame :

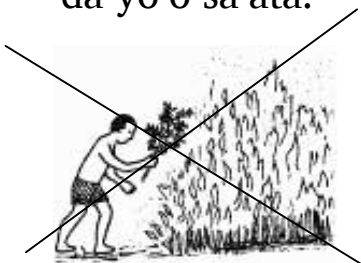
Mɔɔt dıtı zã'asa, tı-bãaluk vãat lajırı bugum, ka seba kpiit. Sabesvka tarı tãmpɛeluma vaap bala, ka bas tıjgbãŋa ka ō gbã'a yãu. Ō le vaatı tıja tıtãn ne ō pō'osum tat melıg ka ke ka bal la lebıgıt pıpɛelıj.

Bugum sã'ame tus la: ba puuma ne ba vãata kvrugvtı ka ne ba svut ka bas tus la ka ba tat yaaluk.

Tı-seba bugumma dıtı ba me ka ba kpiit.

Mɔɔk yō'op ěne mɔɔt sã'an, tus ne tıj sã'an, ka lebısrı tı yã'an.

Wela yela, tı gu'us ka da yō'o sã'ata.

2. Tɪ yuuti vaala ka naan kɔ

Sigit ya'a tɪ kolɪg, la ẽ sum ye tɪ malɪg tɪ pota ka buruk wakat da tɪ paa ka tɪ pook kpelɪm ẽ yāga ne tutuut ne mɔɔree.

Tɪ denɪm sɪŋ tɔ' yu' vaala, ka ke' gɔ'os la la'as ne tɪ yō', ka wɪrɪg tāmpelɪgɪma. Tɪ pō'ol bal-kāne bu sakit zɔvɪre ne kēŋkā'a ne mɔɔt, koo vāat ka la buk gut sakm.

Tɪ ya'a bɔɔt ye tɪ ke' vō'ok (po-paal), tɪ ke'eri tus la ne pitima la. Lanna yā'aŋa, ka tɪ yō'o tus la yā'a. Sigit ya'a paa, la ẽne tɪ malɪg pooka ka ne tɪ but.

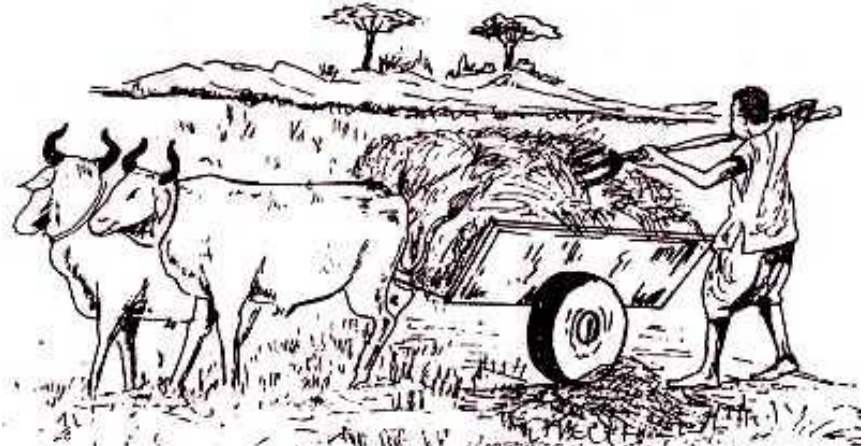

3. Tɪ pō'onne pooka, ka zʊvt sak dɔɔ sum

Bala, la ya'a ē tǎn ma'aa ka bu pa'as ne pō'osum, la bu tō'on ē bal-suŋo. Tɪ mi'i yee kōbɪta bɪn ēne pō'osum. Vǎat ne mɔɔt me ēne pō'osum. Nasaat bugulum me be.

Tɪŋa ēne wʊv zēet. Zēet ya'a paam kpaluk, ne yaarum ne nim, ō masume. Tuŋa ya'a bu paam bugulum, ō bu ē sum. Bumbʊvra ya'a yi bal-kāne ke'e sum, ba bu yurɪgɪt tɔ'ɔtɔ ka me bu lebɪgɪt bera. Ba ya'a wʊ paa dɔɔt me, ba pa'atɪ gĩma gĩma, ka ē bǎaluk. Ba wonne be'el be'el ka ba biis la ē bǎaluk. Tɪ yēme ka tɪ kɔ po-tɪta'ara ne tɪ namese, ka la yōot pɔɔt.

Wela yela, tɪ bas tɪ pot bugulum ka tɪ kɔɔp sak.

4. Tɪ ẽŋɪɾɪ tɪ bʊmbʊvra tʊm

Tɪ ya'a nɔk bʊmbʊvra la bʊt, bʊmbʊvra la tari ba bɛ'ɛp (dataas) ne zot deŋɪt taaba ye ba dɪ. Tɪ tɔ'o kat korɪs ne we-kpɪ'ini ka ba bʊ pɛ sɛbɪtaa.

La kɛ'ɛ bam ma'a wɛ: salɪsaas, zãmbɔ'arɪs, gũut ne mɔk, bam me ẽne bʊmbʊvra bɛ'ɛp. Ba ya'a kpɛ' paam bʊmbʊvra la, la ẽ dup tɪs ba.

Ka tɪ ne ẽŋ wela ka bʊmbʊvra la pɔse ?

Tɪ ne mɔme ka paam bʊmbʊvra tʊm ne tɪ kalɪm ka yʊ'vɪn bʊt. Tʊmma ẽne yabɪk buuri. Ō kvɪtɪ bʊmbʊvra la bɛ'ɛp.

Lanna yela ka tɪ ẽŋɪɾɪ tɪ bʊmbʊvra tʊm ka naan bʊt.

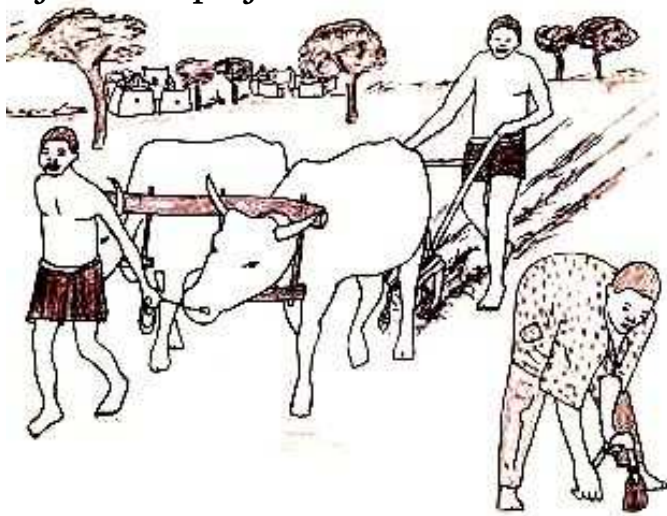

5. Tɪ malɪɣɪ tɪ pooka ka naan bure

Vaala yuup ɛne pook malɪɣɪ. Pō'ol pook ɛne pook malɪɣɪ ka la pa'asɪtɪ bal la yēluk. Tɪ yēti ka saa ya'a niit, ka bal la ɛ saalɪŋ, kɔ'ɔmma zotɪ tɔ'ɔtɔ ka bu kpē'et tuɣaa. Lanna so'o ka ma'asɪta bu yuut tuɣɪ la, ka tuɣa kurugut tɔ'ɔtɔ. Fu ya'a but, la bu yit naana, la ya'a yi ka saa bu dol la, sēbɪta zotɪ wat, ki-bula la kpiiti. Fu ya'a tat niigi-kūut ne niigi ne fu gurug bal la ka saa ni, kɔ'ɔm kpē'et tuɣa summa, ma'asɪta yuuti, ka bumbura la bul ne ba yi, ne ba dɔɔt tɔ'ɔtɔ. Tuɣa ya'a ɛ bugusuk (ma'asɪt), tɪ bun-kɔɔt yirigiti tɔ'ɔtɔ.

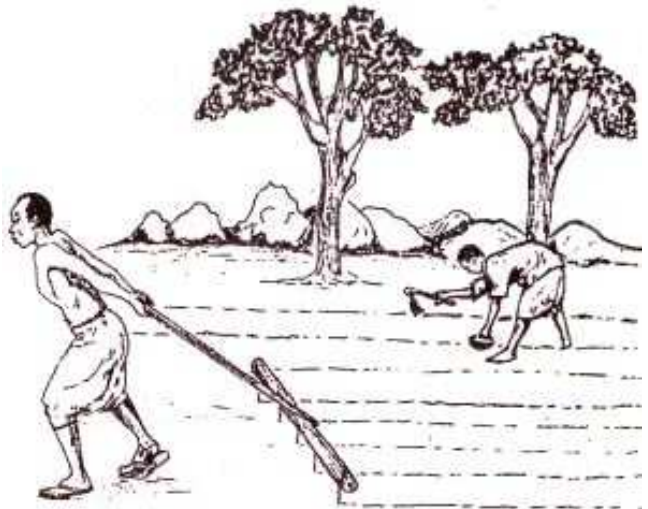
Wela ke ka kēŋkā'a tat pāŋ ka dɔɔt tɔ'ɔtɔ.

6. Tɪ butɪ yũuŋ yũuŋ ka la tuuma ẽ naana

Nirip berugv tẽ'esut ye bam ya'a kɔ ne niigi la ka le ye ba bõ' ka yu'un but, buruk wakat ne gaat ka bam buruk nan bu ba'ase. Ka la ẽne ba ne bu mi'i la yõota yela. Sebɛne but bõopa zuta, ba yẽ la yõot. Ba tõ'o bõ', ka le wẽrig but ka bam ne sebɛne bu bõ' la naa taaba ba'as.

Dõop wakat ya'a paa, ba lotɪ ba nii, kpẽ'es nii-kũut takɪrɪ ba kɔɔp dol bõopa fola ne ba kɔɔt tɔ'ɔtɔ. Ba mɛŋ bu s̃et berugv, ka ba pota ne deŋ sebɛne bu bõ' ka buta ba'as. Ba tõ'on kɔ po-bera, ba tõ'on but gũm, sũma ka pɛ'es zu-seba. Ba dɪm bu tõ'o ka bu nafe.

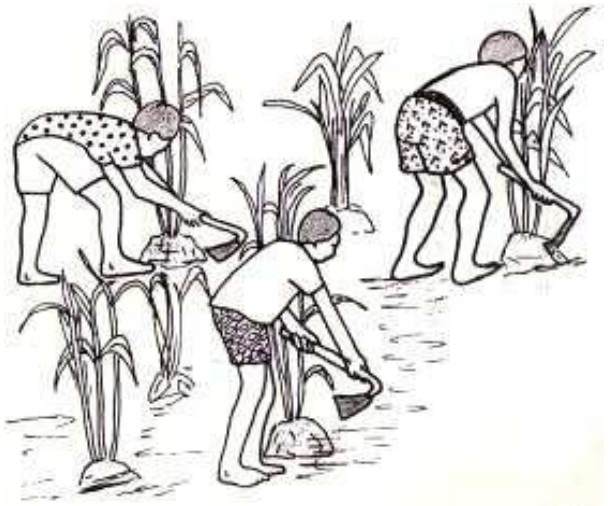
7. Tı bısırı tı kəppa yel summırı

Fu ya'a malıg fu pook ka but ka ki yi, ka but fu sūma ne fu gūm ne bumbut seba ka la wusa yo' tamma, la tat yamleevk. Ka mət me ya'a dət but, ba tat ki la namesıt ka fu ya'a bu niņ pāņa, fu ya'a tı ye fu bāņ ka mətta lim ki la.

Kəpp buuri woo bətı maaluk:

La bətı dōp ne b'osuk ne tulup ne natis vōop, ka ba tila me bət titān. Dōopa ēne tı ne kv məkka ka b'os ki la.

Tulup ēne a la'as tān do'os ki bee tı ne kə se'el tila ni ka ba paam pāņ ka sabesuk bu tō'o ba. Mə-vōo ēne a vō' mət-bane ka tı daa ya mə-tul wakata.

8. Tı bısırı ti kikãavk yel summeņa ka se'el da sã'ame

Bun-volname be diti ti ne kɔ se'el la. Ba õbiti ba yã'a koo ba vãat ka yu'un ke ka ba tat yaaluk ti ba'asım kpi.

La ã wu tun ne gërigit bumbura tum ne ti buta, tum me be ne la kuvt bun-vol-bane dit ti zovta.

Tı ya'a bɔɔra, ti tō'on paam tuma kɔɔb-na'abnam ni, ka ba pa'altı ti ti ne naane ãņ se'em ka ku ti kɔɔp be'epa.

Tun ne mi'i lanna zã'asa tıita, ti kun bas ti kɔɔp ka la sã'am. Tı ne bısı ti kɔɔp yel summeņa.

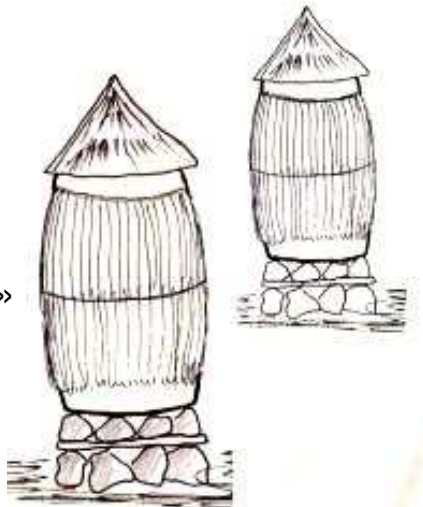
9. Tɪ bĩŋiri tɪ zʊvta summeŋa

Tɪ yē ye zʊv me tari be'ep. Tɪ ya'a bu bɔɔt ye la wu lebig bōne, tɪ gu'usiti ka ba bĩŋit da ē yori yori. Lanna so'o ka tɪ maligt boot bee pīit ne ē sum ka naan bĩŋ zʊvta. Kɔ'om ya'a kun yāŋ paae, ka bugum me kun yāŋ sã'am v, wela, tɪ zʊv sã'aŋ dabeem bu mɔri tu.

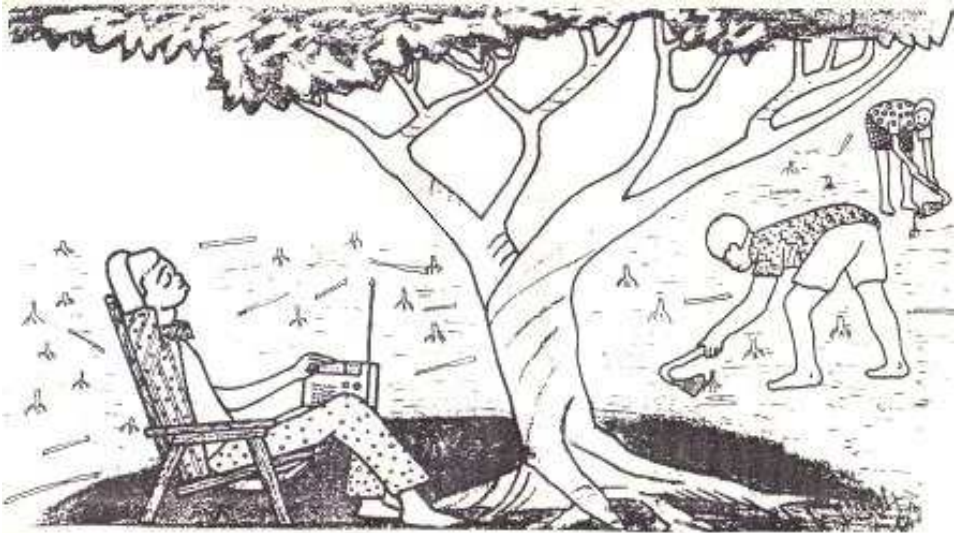
Tɪ ne bĩŋ zʊ-se'ε woo la kpelim gu'ule kepi halɪ ka tɪ ya'a tɪ gbē'e ye tɪ di koo tɪ kɔɔs, la ēne yāu ka vėl paa so' woo yam. Lanna so'o ka tɪ bĩŋiri tɪ zʊvta summeŋa.

Zʊv ya'a si boori, bee borugi bee pīiri, la bɔɔti bɪsɔk. Tɪ ya'a bɔɔt ye zʊvta da sã'am, tɪ mɔrigiti ne kelɪsɔk, ka ne tɪ wu bāŋ se'el ne nat ye tɪ ēŋ ka tɪ zʊvta kpelim ē sum ka se'el da kpē' sã'ame laa.

« Sōŋi fu meŋ ka Win sōŋ if. »

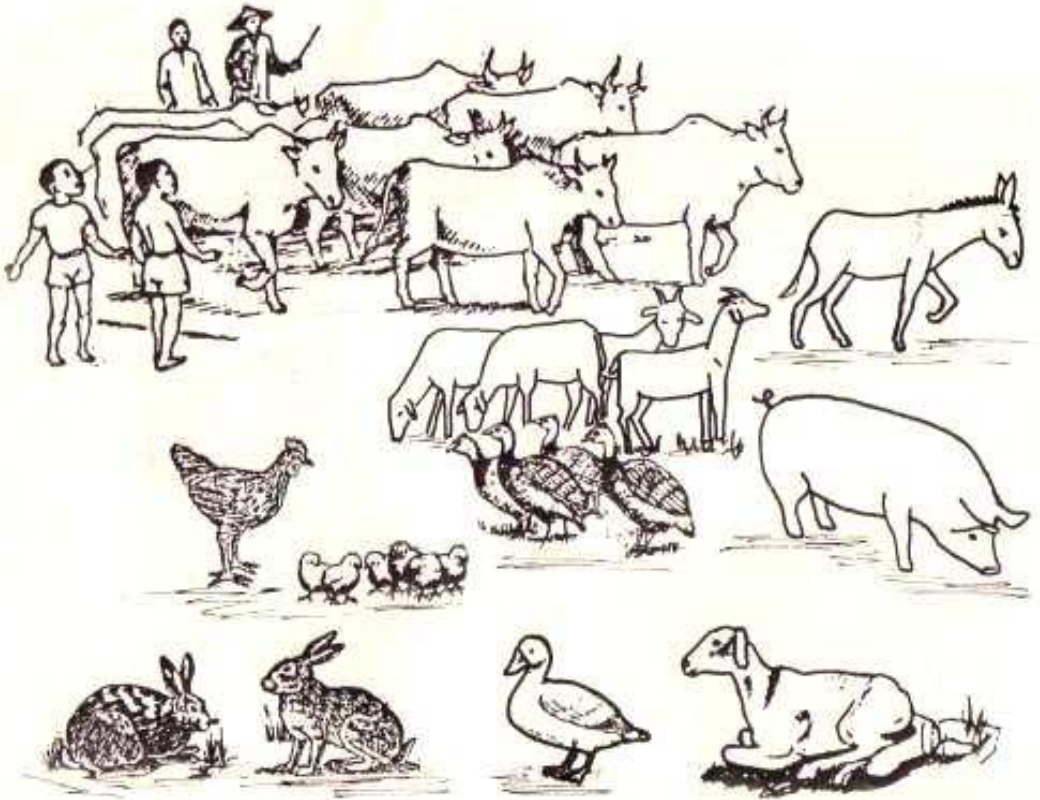

Ni-seba yet ye saa bu le niit paara, ka zovt bu le sakira, ka ba dum tum yaal yaal ka la sit bu sakiraa. Gbãna la sã'ane ti ti ne naane ãᅇᅇ se'em ka zovt sak, ka ti paavᅇ yalig ka ti vom mas. Ka gbãvᅇ kãrvᅇ bu sekee. La ãne tulai ye ti sak sã'aluk, ka ãᅇᅇ gbãvᅇᅇ ne ye ti ãᅇᅇ se'em. Wela ã bãᅇᅇt yoot.

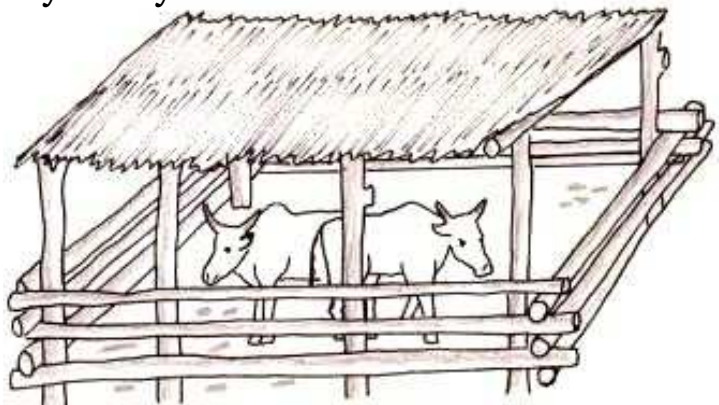
Gu'uluk yela

10. Tı malıgıt bal kpē'esırı tı kōbit

Tı ya'a bası tı kōbit ka ba eet yorı yorı, la ēne bōne. Sēevk ya'a paa, ba ne kpē' nırip potı, ōb ki bee beña. Ba ya'a kpē' ni-se'e sūn-laje bee ō gaarime, la ēne sã'arj ma'a, ka ō dāana ya'a paana yē ka ō nindaa sob. Ba ya'a yē tu ne nan seel ka ē pol, ba ōbırı v zuka ka kık v ka ō bu le tō'on dōt ne ō tō' wila. La tō'on ke ka tu la kpi. Ka ni-kāne seel v la pa' bōne. Kōbita tō'on kpē' so' gaarime sã'am zēeta. Kōb-bane eet yorı yorı tō'on boı, lebig na'ayii bun, gbigım bee zāñkō'a dup. Ka so'one malıgıt kōbit dook bee na'a-gārık kpēsıt ō kōbit, ka ke ka biis kumme ba, yel kun pak ō dāana kōbıree. Ō ya'a dılgırı ba sum, ba kun wañım ka ba bugulum kun wırıge ka la ē yōor ayi.

11. Tı bĩᅇt kōbit bugulum summeᅇa

Tı ya'a met do-suma kpē'esı tı kōbit ka yaama ne kō'om sekırı ba, ba bĩn ne ba dundu'urum ne ba yaama la'asıtı taaba, ka tı uut dıgın. La ya'a yuu, tı yēti ka la bugulum ne ke'e teka.

Tı ya'a vaa buguluma pō'olum tı pook, ō lebiᅇti bal-suᅇ, buk nugaa ka bu le ē wuu pipeeᅇuᅇa. Saa ya'a ni, kō'om kpē'eti tıᅇ. Fu ya'a but se'el woo, la yiti fāu ē pom pom, ka tat pāᅇ, ka bit tō'otō.

Fu ya'a kō fu pooka ba'as, fu sosırı Wın ye saa ni paa; tıᅇt ne tı ē tılai. Bugulum ya'a bas ballı, ō malıᅇti pook, ka sakıt zıvt ka la sōᅇırı tı. Tı mōrıᅇ ka bĩᅇ tı kōbit bĩn summa, ka la ēne tı pāauᅇ.

12. Uun ya'a yēe, ti bɪsɪme ti kōbit yel summa

Seba bɔɔn sapalɔk ye sɪpalɔk. Sēevk, yaama be,
kɔ'ɔm be ka kōbita ōbit ka nuut tɪgɪt. Tɔ'ɔtɔ ka ba
nɔb ka vēl. Nim be, ulum be.

Ka sapalɔk ya'a paa, saa ke'ε, kɔ'ɔm ba'as kolɪsɪ,
yaama me kɪrɪgɪya. Tɪ ya'a bu bɪs kōbita yelle, ba
tarɪ yaalɔk ne kom ne kɔ'ɔnuut ne ba waɲum we'ε,
ka ulum bu le zɔ'ɔ ka ba nim bɔ'ɔ. Ba wu lebiɲɪ
kōb-wana saat tuum.

Fu ya'a gbã'a ku, nimma pɔɔtɪ. Ka fu ya'a kɔɔs
kōbuka me, ō ligiri bu zɔ'ɔ. La ya'a ē wela, la yōot
lεε ?

Ka ti ya'a bɪst kōbita yel, ka yaama ne kɔ'ɔm sekɪ
ba, ka ba dot ē sum, ka ba bu εet yorɪ yorɪ, bã'as kun
kpē' sã'ame ba. Ba nɔbitɪ, ka purugɪt, ka ti paavɲ
yalɪg ka ti yi ti yiis malɪgɪ ti vom yela.

13. Tı kōbuk ya'a kpi, tı mum v me koo tı yō'or v bugum

Kōbita me bē'eti wuv niripi. Ba me tat bā'a-lomesa. Kōbuk ya'a bē' kpi, bā'a la kpelum be ō nimme la. Ka bā'a-kāne ku kōbuka tō'on gbā'a nisaal me. Tı ya'a ōb bun-kpiilunj nim, bā'a-biis kpē'eri tı niŋi, ka nu tı zum, wu paa tusa ne ke'ε beene ne ba tat tun dut we'ε. Ka tı pānj tat bō'ot we'ε, ka la tı ba'as ne tı kūm.

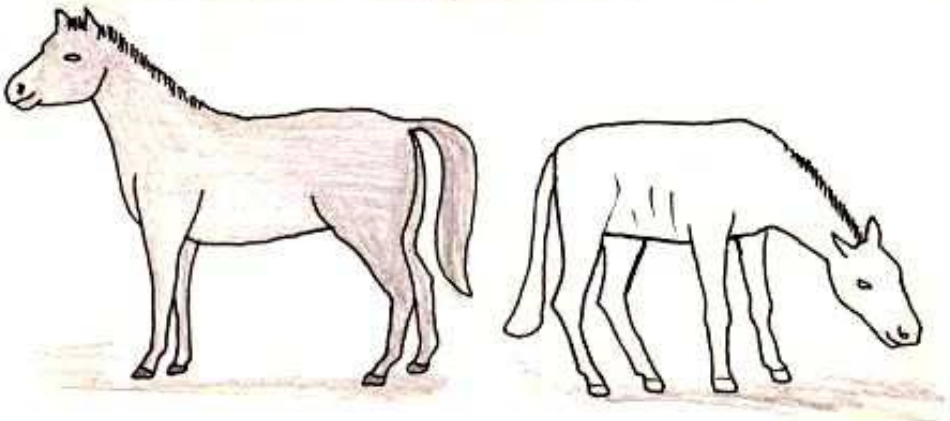
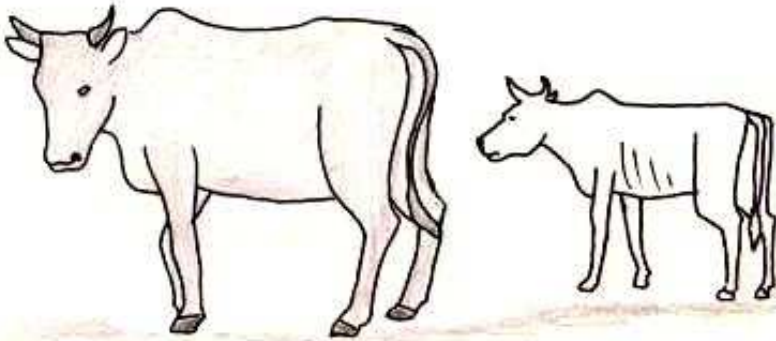
Kōbit bā'as kuut kōb-seba tō'otō, ka seba yiti bē'eme wanulm ka kpi. Nisaal ya'a ōb, bā'a la kuut seba tō'otō. Seba yiti ōpi na'a-kpiilunj ka wērig be kūme. Kōbuk ya'a zal, ō nim ōbuk wakat se'ε tō'on ke ka ō dāana zal.

Tı ne kuut kōbita ōbita, tı da zo ziyā'am ne nimma dugubo. Tı mōrig dugut nimma daar-woo ka ō bit summa. Ka bā'as-biis ya'a be nimme la, ka tı bu dugu ka la bi'ı, bā'as la biis bu kpiira. Tı ya'a ōb ka bā'as biis paa tı puvi, la lebiki bā'a tı tı.

14. Tɪ gãas kōb-bera ne ě sum gu'ule

Kōb-bera la sum gat taaba. Tɪ yēt na'a-bera buuri ne na'a-bāaluk me buuri. Wed-bera buuri beme ka wed-bāaluk me buuri be. La ěne wela ne kōb-bane kpelim. Seba fut tɔ'ɔtɔ, seba bit tɔ'ɔtɔ, seba tat pāñ tō'on tum berugv. Tɪ me bɔɔt tiligit. Lanna yela, ka tɪ gãasit kōb-bera buut-bane ě sum gat ne tō'on sōñɪ tɪ ka tɪ paam yōot.

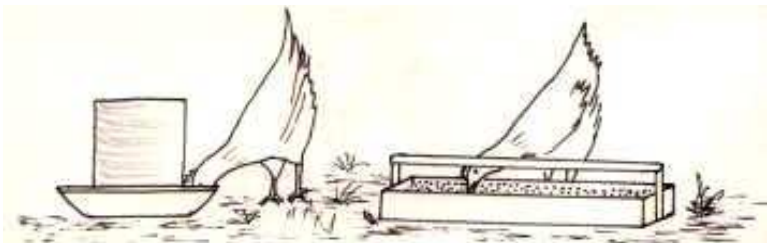

15. Tɪ gu'ʊl nɔ-sʊma buuri

Nɔɔs buuri zɔ'ɔya. Nɔ-bera buuri be me, nɔ-bāaluk buuri be me, nɔɔs ne fut tɔ'ɔtɔ me beme. Tɪ bɔɔti sɛ'ɛli ne sɔŋɪ tɪ.

Lanna yela, la ɛne nɔ-sʊma buuri ne ɛ bera ka le fut tɔ'ɔtɔ, ka tɪ ne gāas gu'ule.

La ɛne nɔ-kūm ne yɪti kpě' ka la lebig bōne bu malɪs tɪ sūyaa. Ka yel beme ka bu mɔt tum ? Aye, zāmaana bāŋɪrɪp paam nɔ-kūm tum ka la be niigi logitotnam ni, ka ba tat vɔrit nɔɔs. Fu ya'a bɔɔt, ba ne tunna vɔri fu nɔɔs ka nɔ-kūm da le kpě'eri ba suv nee. Tɪ ya'a gu'ʊne nɔɔs, tɪ titɪ ba ne dup, ka tɛ'ɛbɪri ba, ka bu le bɔɔt ye sɛ'ɛl ɛŋɪ baa. Wela yela, tɪ da tām ɔɔt ne saa ne nintāŋ yela me. Zōŋ-suŋ sɔŋɪri nɔɔs ka saa da bu'ʊ ba. Lanna ne ke ka ba pōs ɔɔt, ka nintāŋ ya'a tɪ laŋɪt ka ba kpě' ma'asum vo'os. Lanna yela, tɪ ne mɛ' zōna ne tɪ kpě'esi tɪ nɔɔs.

16. Ti gu'one sɔ'ɔmes berugu

Yi-sɔ'ɔmes gu'ɔluk ɛne naana. Ba futi berugu, ka sɔŋiri ɔ dāana. Fu ya'a paam sɔ'ɔŋ-yā'aŋ ne sɔ'ɔŋ-daavk, ka mɔrig ka yaama sɛki ba, ka ba ɔbit ka kɔ'ɔm be ka ba nuut tigit, la ya be wɛ'esa, ba futi berugu. Fu ya'a bɔɔt ka fu yiis ku maal zɛet ka fu yidum dit ka la masi ba, ka laafi ne pāŋ be, ka ba niŋgbĩn ɛ sum. Wela la, vom me ɛ sum ka tuuma la me sakti.

Fu ya'a bɔɔt, fu tɔ'on gbā'a kɔɔs paam ligiri pɛ'es. Sā'ari sɔ'ɔmes gbā'ame ti-tuuri be pitima tila ni, ka la ya'a ɛ yi-sɔ'ɔmes, ba nɔŋi dooi. Lanna so'o, ka ti ya'a bɔɔt ye ti gu'ɔl sɔ'ɔmes, ti mɛɛm do-suŋ kpɛ'esi ba. Sɔ'ɔŋ me dook bɔɔt ye ba mɛ ka la do bee ? Ɔ meŋ ɛne be'ela. Sɔ'ɔŋ me dook ɛ bo ? Sɔ'ɔŋ bɔɔri dook ne bu yunna, ka kɔ'ɔm bu zot kpɛ'era, ka ɔ pɔɔ ɛ saaliga ka ɛ kpɛ'ɛŋ, ka le ɛ yāu. Sɔ'ɔŋ yāti. Dooka pɔɔ tuup ya'a ɛ naana, sɔ'ɔŋ yāti wɔɔ alɔ'ɔnam me, koo kuus me, ka kpɛ'et wūt ka yit.

17. Tı gu'vne pe'es ne buus,

ka tı bu basırı ba ka ba eet yorı yorı

- Tı kımme ba me koo tı yoorı ba me. Pe'es ne buus gu'vluk sakırı tı tıje. Pe'es ne buus gu'vluk tat yoot berugv : la ěne lauk.

- Tı bu basırı tı kōbıta ka ba eet yorı yorı. Tı pa'arı ba me, ka tı ya'a yo'orı ba, tı kımme ba me.

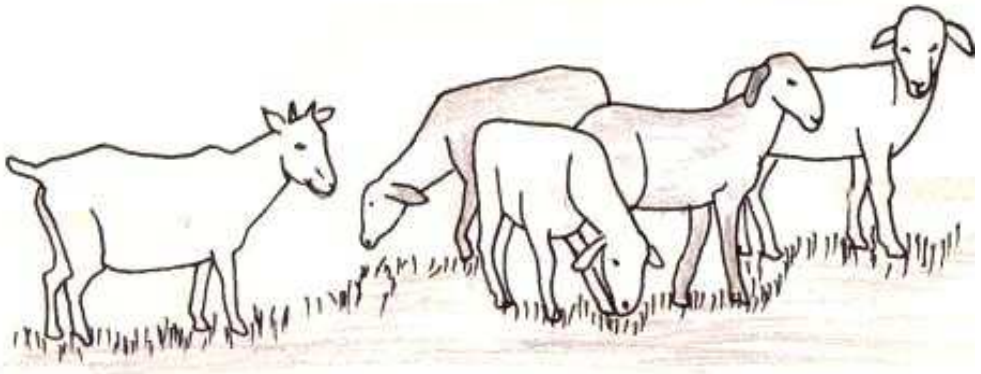
- Tı ti'iri garvk ne ě svņa koo zōņ ne tı yoorı ba.

- Tı tō'on me' zāņgōm gılg ka yoorı ba nına.

- Sōorım ya'a yi, tı yo'orı ba me ka ba naa taaba ōb yaama ka tı dol kımme ba, tı ne bu bōot ye ba kpē' so' kēkāvı tı sã'am ō dāana zvıta yela.

- Kōbıta ya'a ōb ka ba luga pe'el, ka ba paam kō'om bal bee kolaavk la ěne deņ deņ taab paa nu.

- Ba ya'a nu ka ba luga la tēes, ba eetı ma'asım bal ne ba gbā'a bugıst.

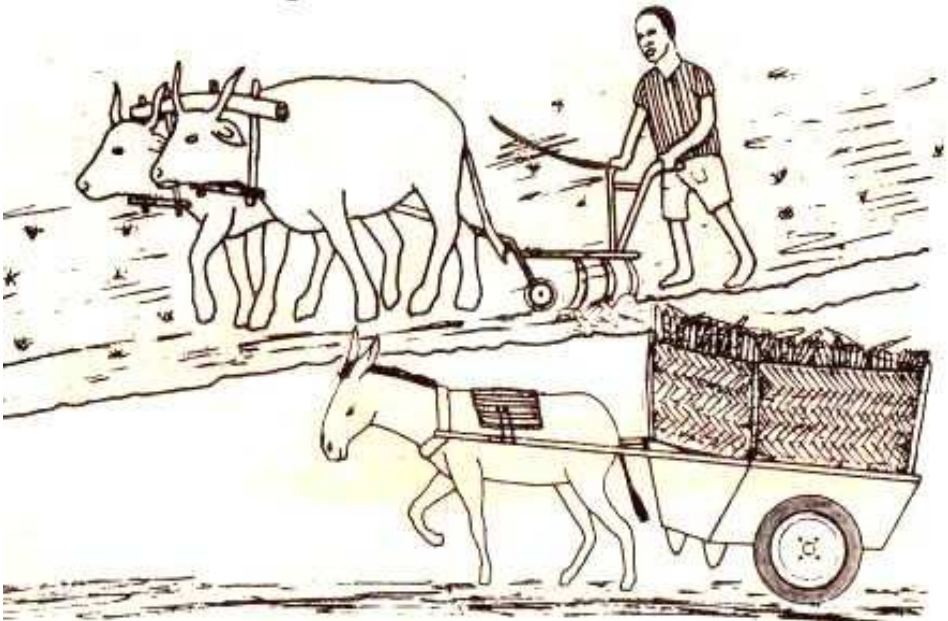
18. Tı gut bumes koo niigi sũḡa, ba tum-tooka yela

Tı ba'anam da mi'i buḡ ne zeeti. Ba da yi nɔkɩ buḡ
tin nɔkɩt yaarum ne zĩmi ne gvut ti kɔɔs. Ka buḡ
tõ'on le tum tum sɛba.

Kɔɔp ne zeet ba'asit nisaal pãḡ. Nisaal sɛeri tɔ'ɔtɔ
gat buḡ ne naaf.

Fv ya'a tat buḡ koo naaf kũut, ka sɔ'a ba, ba kɔɔti
bervgv, ka le kɔɔt tɔ'ɔtɔ.

Fv ya'a tat sareɓ me, fv tõ'on vaa daat, koo ki, koo
tãn, koo kuga ... ka buḡ zeet. Lanna yela, ti busum ti
bumes koo ti niigi summa ka ba tumme titi ti.

19. A zĩ'i m kō' ku baa ka mɔŋ ò deem

« Yalunna ayi sō'o nit arakō. »

Kiba-kāna pa'an ye nit woo bāŋ ye « yam nɔkiri fu tirāan ni ». Ba tɔs tɔ ne sã'al suma. Wānna ē sum, la ēne tɔ sōŋit. La kpelime tɔ dol. Wumes ma'aa bu sekee. Tɔ ya'a bɔɔt ye la tat yōot, tɔ mɔrɔŋitɔ ka dol tɔ ne wum se'ela zã'asa. Tɔ mi'i ye tɔ tuŋ ēne gu'uluk tuŋ, kōb-bera ne kōb-bāaluk tuŋ.

Lanna yela, tɔ ya'a sɔt mɔ' ka dol ba ne sã'al tɔ gu'ulukka yela se'emma, tɔ tuŋ arɔzak ne yalɔk.

Bugulum ne malɔŋ tɔ tuŋa ka zɔvt sake. Nim ne dup ne be ka tɔs tɔ laafi ne pāŋ. Tɔ ne tō'on kɔɔs kōbit berugv ka tuŋ seba la'at kpē' tɔ tuŋ.

Lane ē tuŋa arɔzak yalɔŋit, lane ē tuŋa malɔŋit. Tɔ ya'a dol ba ne sã'al tɔ gu'ulukka yela, tɔ tuŋa paavɔŋ ne yalige.

So' woo bɔɔt ye ò paam, ka ò ya'a paam, ò bɔɔt ye la yalɔŋ. Ka yalɔŋit bu tunna ka la ya'a bu dol ne tuvmaa. Lanna yela, ka Kusaas sulum yee :

« Pīmɔstɔ m gbĩn kɛ'ɛ yōore. »

Tɔ ya'a bɔɔt yōot, tɔ da zĩ'i zaalum.